

Rådgivende dokument

2023–2024

Ungdom

Innhold

Organisasjon	4
Fagligpolitisk.....	6
Et seriøst arbeidsliv	9
Klima og Miljø.....	12
Unge og økonomi	13
Solidaritet	15
Utdanning, fagopplæring og yrkesstolthet	16
Helse, Miljø og Sikkerhet	18

Organisasjon

1. Det er viktig at Fellesforbundets ansatte, avdelinger, klubbstyre og ledelse speiler mangfoldet som er blant medlemmene våre. Vi skal være en inkluderende organisasjon som jobber målrettet mot et bredere mangfold i alle ledd for å involvere all slags ulike mennesker. Alle skal føle seg representert helt uavhengig av etnisitet, kjønn, funksjonsevne, alder, seksuell legning og bakgrunn. Vi ser at flere minoriteter søker seg inn i jobber som tidligere har vært lite representativt fordelt. Derfor er det spesielt viktig at vi gjør en innsats innen disse yrkene for å få minoriteter representert i klubb og avdelingsstyre.

2. Vi i Fellesforbundet er gode på organisering, men vi kan bli bedre. Vi må kartlegge hvilke bransjer som har lav organisasjonsgrad slik at vi kan fokusere på, og styrke bransjene. I 2022 organiserte vi 25 414 nye medlemmer. Men samtidig som at vi er gode på å organisere nye medlemmer, har vi veldig mange medlemmer som melder seg ut, og grunnet dette har vi de siste årene mistet medlemmer, eller hatt en minimal vekst. I 2022 mistet vi 22 486 medlemmer så den faktiske medlemsveksten igjen ble minimal. Den sentrale ungdomskonferansen mener at medlemmer må få hjelp innen rimelig tid når de trenger det, for å unngå å miste medlemmer grunnet lang saksbehandling. Fellesforbundet må også få en forståelse for hvorfor vi mister så mange av våre medlemmer.

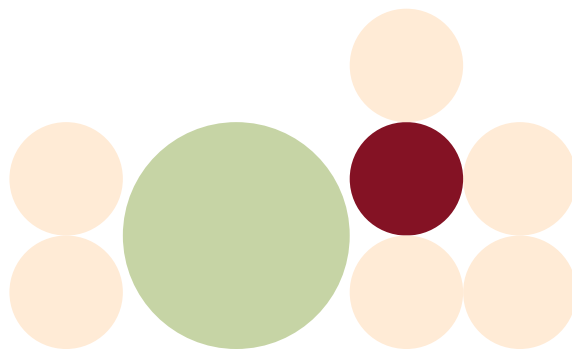
3. Det norske samfunnet er bygget på trygghet i arbeidslivet, og organiserte arbeidstakere er grunnmuren for et anstendig og seriøst arbeidsliv. Fellesforbundet skal ha større fokus på å kontrollere det organiserte arbeidsliv. LOs sommer- og lærlingpatrolje er en viktig aktivitet for å se til at unge arbeidstakere får det de har krav på. Samtidig er patroljene en god arena for meningsutveksling på tvers av LOs forbund. Fellesforbundet har godt deltakertall på disse patroljene, men vi mener den kan bli enda bedre. En løsning for å gjøre det enklere for avdelingene å melde på deltakere er om LO dekker mer av kostnadene rundt disse, som reise og opphold. Det er essensielt at Fellesforbundet og våre tillitsvalgte heier frem og motiverer unge til å engasjere seg i fagbevegelsen og påta seg verv. Slik kan ungdom være forbilder og rollemodeller som vil bidra til økt engasjement og inspirasjon for andre unge. Fellesforbundet skal legge til rette for at ungdom har reell medvirkning og er med på å forme organisasjonens fremtid. Dette vil også kunne bidra til økt organisering og en sterkere fagbevegelse.

4. For å forsvare tariffavtalene og ha en sterk posisjon i arbeidslivet, må Fellesforbundet ha en høy organisasjonsgrad og målrettet aktivitet knyttet til rekruttering og

organisasjonsbygging. I dag er ca 50% av arbeidstakerne i Norge organisert. Mange unge har i dag manglende kunnskap om hva en fagforening er, og hva det står for. En viktig forutsetning for å beholde vår sterke posisjon er organisering. Den sentrale ungdomskonferansen mener det er viktig å arrangere kurs om organisering for å øke medlemstallet til forbundet.

5. Flere av våre bransjer sliter med rekrutteringen, det er viktig med en god rekruttering for å ha gode fagarbeidere også inn i fremtiden. Både arbeidsgiver og arbeidstaker har et ansvar om å snakke opp yrkene, øke yrkesstoltheten med fagbrev i flere bransjer og omdømmet, for å unngå at bedrifter må rekruttere arbeidstakere fra utlandet, og i verste fall at det gode omdømmet og kvaliteten på produktene fra Norge forsvinner. Vi organiserer typiske mannsdominerte yrker, og av forbundet sin totale medlemsmasse utgjør 16,9% av disse kvinner. Det er bevist at både menn og kvinner er tjent med en kjønnsbalanse på arbeidsplassen, og derfor har forbundet en kampanje for å få flere til å søke inn i bransjer dominert av det ene kjønn, denne kampanjen heter Dittyrke. Den sentrale ungdomskonferansen mener at kampanjen er viktig både for forbundet samt bransjene vi organiserer. Det er viktig at ungdommen bidrar til å holde kampanjen gående, og sender inn bidrag. Samtidig må vi sørge for at kvinner i mannsdominerte yrker føler seg sett og ivaretatt slik at alle trives godt på jobb.

6. Kurs bidrar sterkt i arbeidet for våre medlemmers lønns og arbeidsvilkår gjennom opplysningsvirksomhet i plikter og rettigheter. Våre unge medlemmer skal kunne finne kurs som dem føler er relevante for seg i Fellesforbundets sine kurskalendere. Dette gjør Fellesforbundet på mange måter, det ser vi på deltagelsen av unge medlemmer som deltar på kurs. Uavhengig av at Fellesforbundet er dyktig kan det bli bedre og ha større prioritering av unge på faglige kurs. Våre ungdommer mener at det skal være norsk kurs med vekt på arbeiderbevegelsen, arbeidsrettigheter og lov- og avtaleverk. Kursene som vi har for våre unge medlemmer arrangert i alle regionene har det siste året fått en verktøykasse for og fasilitere å gjøre det enklere for oss og arrangere grunnleggende kurs til ungdommen. Denne Verktøykassen skal vi ta i bruk sammen slik at det kan arrangeres hyppige kurs med relevante temaer i alle regioner til Fellesforbundet!

7. For Fellesforbundet er skolebesøk en av de viktigste oppgavene som er rettet mot ungdom. Vi må også gi oppmerksomhet til studenter og deres behov med å besøke de på utdanningsinstitusjoner rundt om i landet. Dette mener den sentrale ungdomskonferansen fortsatt skal prioriteres av Fellesforbundet. Ungdom snakker best med ungdom, og på skolebesøk er det klare forventninger at det skal settes av midler i avdelingene. Samtidig skal dette foregå i samarbeid mellom avdelingene, de regionale ungdomssekretærene og ungdomsleder i avdelingene. Vi må få lærlinger og fagarbeidere med på skolebesøkene for å representere faget, og for å vise frem stolte fagarbeidere. De fleste bransjene Fellesforbundet organiserer er mannsdominerte, og vi har som mål å få flere kvinner inn i våre mannsdominerte yrker. Når vi har med våre engasjerte kvinnelige medlemmer på skolebesøk vil vi i større grad kunne vise at også kvinner trives i våre yrker, og potensielt øke andelen med kvinner i disse yrkene. Ungdomsskoleelever har et viktig valg, å bestemme seg for hvilken linje de skal gå på videregående skole, og dermed hvilket yrke de skal jobbe med etter endt utdanning. Fellesforbundet burde være på plass allerede på grunnskolenivå for å inspirere ungdom til å velge yrkesfaglig utdanning. Elevene er fremtidens fagarbeidere og mulige medlemmer for oss, og vi må sørge for å gi dem god informasjon om forbundet samt plikter og rettigheter i arbeidslivet før de begynner læretiden i bedrift.

8. Fellesforbundet kaller seg forbundet for lærlinger, og dette må vi jobbe hardere for å fremme. Det er alt for få lærlinger som organiserer seg i dag, og vi må sette inn tiltak for å få de inn i forbundet. Mange lærlinger synes det er for dyrt å være medlem, og derfor ønsker den sentrale ungdomskonferansen å opprette et eget lærlingmedlemskap med lavere kontingent, med en kontingent på linje med studentmedlemskapet som allerede finnes. Dette vil gjøre jobben med å nå ut til lærlinger, få disse organisert og beholde de.

9. Ungdommen i Fellesforbundet jobber aktivt for fagbevegelsen. Vi har frikjøpte ungdomssekretærer i hele landet, som jobber hardt for å opprettholde og forbedre ungdomsarbeidet kontinuerlig. Vi må også jobbe aktivt for å frikjøpe leder av DSU 100%, inn mot landsmøte. Dette vil vi fordi jobben som leder i DSU er for stor bare for en sekretær, med frikjøpet vil vi oppnå en bedre fordeling mellom leder og sekretær. Det er viktig at alle avdelingene i forbundet tilrettelegger for ungdomsarbeid. Vi må ha lav terskel for å frikjøpe ungdomsledere som frivillig tar på seg et verv for å jobbe med ungdomsarbeid i avdelingen og regionen man er en del av. Det er avgjørende at ungdommen i forbundet får støtte til å utføre den jobben som gjøres innad i fagbevegelsen. Ungdomskonferansen mener at landsmøtet skal gå for at leder av det sentrale

ungdomsutvalget skal frikjøpes, dette vil sørge for at flere i utvalget har mulighet til å engasjere seg i hele forbundet.

10. Ungdomsarbeidet er viktig for Fellesforbundet. Å lære opp fremtidens tillitsvalgte er en viktig nøkkel for å ha en sterk organisasjon også i fremtiden. Den tillitsvalgte har en nøkkelrolle for å organisere, ivareta og motivere til aktivitet blant medlemmene, også i ungdomsarbeid. En viktig del av Fellesforbundet sitt kursprogram er Faglig Tillitsvalgt-serien. Den sentrale ungdomskonferansen krever at ungdomsarbeidet skal være en del av det kursprogrammet.

11. Dagens ungdom bruker mye tid på sosiale medier. Det er viktig at forbundet er synlige og aktive på de plattformene ungdom bruker i dag. For å opprettholde interesse blant unge, må forbundet holde seg oppdatert på vårt bruksmønster. Bruk av relevante virkemidler er essensielt for å engasjere og inspirere ungdom. Større synliggjøring av forbundet digitalt er med på å heve det politiske engasjementet, og føre til mer organisert ungdom i fagbevegelsen. Sosiale medier er og forblir en viktig del av hverdagen vår, også Fellesforbundets medlemmer og tillitsvalgte. De sosiale media kanalene våre kunne vært en effektiv måte å fronte oss selv på. Derfor mener den sentrale ungdomskonferansen at forbundet må ta en organisatorisk opprydding av våre grupper og sider på sosiale medier, der formålet er å effektivisere informasjonsflyten. Samtidig blir også de sosiale mediene hyppig brukt av avdelingene i forbundet. Fellesforbundet burde jobbe for en bedre struktur på sosiale medier, hvor god informasjon blir enkel å finne for medlemmene. Fellesforbundet må jobbe hardere for å engasjere ungdom.

12. Det er viktig at Fellesforbundet legger til rette for å nå ut til ungdommen og få de engasjert. Sosiale tiltak som pizzakvelder og bowling med mer er ofte undervurdert på hvor effektivt det er å gi tilhørighet til våre medlemmer og engasjere de. Ungdommen sin psykiske helse har vært i fokus etter en pandemi med karantene, isolasjon og hjemmeskole. Det er derfor viktig å legge ressurser i sosiale sammenkomster med våre medlemmer. Tilbakemeldingene fra mange av Fellesforbundets medlemmer er at de ikke får noe informasjon fra avdelingene og klubbene de tilhører. Derfor burde det jobbes med informasjonsflyten i alle forbundet sine ledd. Den sentrale ungdomskonferansen ønsker derfor at regionene skal lage månedlig nyhetsbrev som skal sendes ut til alle medlemmer med informasjon om kurs de har mulighet til å delta på, verv det er mulig å påta seg og hvor de kan finne andre aktiviteter de kan bli med på. Dette er på bakgrunn av at mange medlemmer føler de kun er med å betale en kontingent, men kanskje ikke ser hva forbundet gjør for de sentralt og lokalt.

13. Fellesforbundet bør synliggjøre Arbeiderbevegelsens folkehøgskole. Skolen er et resultat av det arbeiderbevegelsen arbeidet med å bygge opp etter 1. verdenskrig. Mye av det arbeiderbevegelsen har kjempet frem, og som vi fortsatt nyter godt av som arbeidstakere i Norge, er vi stolte å være en del av. Skolen ble startet i 1939, av fagforeningsledere og politikere i Hedmark. I dag eies folkehøgskolen av LO.

14. Den sentrale ungdomskonferansen bør jobbe for et mindre polarisert samfunn. Norge opplever et mere polariserende samfunn i dag, dette er også noe som skjer på verdensbasis i dag og er en trussel for dagens demokrati. Bare ta kongress-stormingen som USA opplevde 6 januar 2021 som eksempel. Vi ser en mye mer større trend av ytterliggående populistiske meninger som bidrar til et mer polariserende samfunn. Vi mener at Fellesforbundet ungdom må belyse disse ytterliggående meningene. Vi skal være forbilder som tørre å konfrontere disse meningene, standpunktene og måtene personene ytrer seg i dag.

Fagligpolitisk

1. Vi lever i et samfunn som hele tiden er i bevegelse og ute etter å modernisere og effektivisere. Mennesker er nysgjerrige og er hele tiden på jakt etter muligheten til å utvikle nye tanker og ideer som kan gjøre hverdagen enklere. Vi har gått fra å være et fattig land på 1800-tallet og starten av 1900 tallet, der arbeiderne lovpriste sjefene sine, til dagens samfunn der vi er et av verdens rikeste land. Nå har arbeideren medbestemmelsesrett i samfunnet og på arbeidsplassen, rett på utdanning, rett til helsehjelp og frihet i form av fritid og ferie. Dette er ikke kommet av seg selv, men gjennom tøft fagligpolitisk arbeid som startet på slutten av 1800-tallet. Som har utviklet seg til det vi kjenner som den norske modellen, basert på et trepartssamarbeid mellom arbeidstaker, arbeidsgiver og staten.

2. Utdanning til alle er noe av det viktigste arbeiderbevegelsen jobber for. Grunnskolen må være best mulig for morgendagens ledere og arbeidere, og da trenger man gode skoler med gode lærere. Problemet i dag er at det er for få lærere, som fører til at barn som trenger hjelp ikke får det og faller ut av skolen, og som konsekvens også senere faller ut av samfunnet. Dette er et tap for alle, og blir løst i større grad av flere lærere på skolene med kompetansen til å tilrettelegge for den enkelte eleven. Staten kan tilrettelegge for hvilke utdanninger man kan ta i Norge og burde derfor jobbe målrettet for å utdanne flere lærere,

leger og sykepleiere, som er de største områdene vi trenger flere fagfolk til når det gjelder helse og utdanning.

3. Etter over et år med en rødgrønn regjering så ser vi fruktene av det sterke fagligpolitiske samarbeidet. Etter 8 år med en høyre regjering som senket rettighetene til norske arbeidere og satte bedriftseierne først så har vi endelig fått en regjering som setter oss arbeidere først. Men fortsatt ser vi store etterslep av mange år med høyre politikk, spesielt i drosjenæringen hvor drosje frislippet har skapt en usunn høy mengde drosjer i storbyene som fører til at useriøse aktører har fått store markedsandeler. Men sammen med dagens regjering har vi i Fellesforbundet fått store gjennomslag. Den generelle tilgangen til midlertidig ansettelser er fjernet, kollektiv søksmålsrett er gjeninnført og vi har endelig fått pensjon fra første krone. Men selv med mange gjennomslag, er det viktig at fagforeningene er utålmodige, kritisk og stiller krav til den sittende regjeringen!

4. Den sentrale ungdomskonferansen mener at Fellesforbundet må styrke samarbeide med de partiene vi allerede samarbeider med i dag, samtidig må vi alltid ha døra åpen for samarbeid med alle partier uavhengig av politisk side. Fellesforbundets hovedmål skal alltid være å kjempe for det medlemmene våre bryr seg om inn mot alle partier. Samtidig må vi jobbe for å skolere medlemmer om fagligpolitisk arbeid slik at tillitsvalgt tar på seg verv og folkevalgt roller i politikken.

5. Dagens strømsituasjon er noe som påvirker både våre medlemmer og bedriftene vi organiserer. I lys av krigføringen til Russland og det grønne skifte ser vi et strømmarked som er sårbart for endringer. Helt siden Russland begynte å kutte gass eksporten til Europa så har vi sett hvor avhengig Europa er av en enkel ressurs som få land har tilgang på. Slik strømprisen styres i dag så påvirkes den kraftig av at hele Europa ikke har tilgang på nok fornybar kraft. Fellesforbundets hovedsak skal være at vi må bygge mer fornybar kraft og støtte opp under bedrifter som ønsker å satse på fornybar energi.

6. Vi mener at regjeringen må prioritere å sette en makspris på strøm for bedrifter ved å bruke tydelige fastpris avtaler som reguleres slik at det ikke skal bli et overforbruk av strøm. Det må det ses på mulighetene for å sette et makstak på spotpris, samtidig må vi se på løsninger for hva som er nødvendig bruk og luksusforbruk. Her må regjeringen finne løsninger som hindrer at vanlige folk må betale unødvendige høye strømpriser. Da må regjeringen også se på bedringer av EUs energimarkedspakker.

7. Klimakampen er vår tids største utfordring, her er vi nødt til å være en del av løsningen. Vi ser at vi må produsere mer enn 70 Twh mer energi innen 2030, samtidig er det viktig at vi omstiller oss til å være mest mulig energieffektive. Her må staten gå inn med kompensasjoner for at bedrifter og vanlige folk for energieffektiviserende tiltak, såkalte ENØK tiltak. Samtidig er vi nødt til å sikre at det ikke bygges flere utenlandsforbindelser slik at norsk industri står først i køen.

8. Fellesforbundet erkjenner at EØS-avtalen har skapt problemer i det norske arbeidsmarkedet. Det dreier seg både om konflikter mellom norske reguleringer og EØS-retten, sosial dumping og lavlønnskonkurranse. Samtidig har avtalen sikret vårt eksportrettede næringsliv en full og forutsigbar markedsadgang til Europa. Vi forventer at en Arbeiderparti ledet regjering viser til hvilke alternativer vi har til dagens EØS-avtale, som samtidig har de samme forutsetningene til markedsadgang i Europa. På lik linje med Fellesforbundets landsmøte krever vi at det gjennomføres en offentlig utredning av norske myndigheters evne og mulighet til å påvirke utformingen av EUs regelverk og direktiver. I tillegg til at de norske myndighetene i større grad utnytter mulighetene som ligger ved implementeringen, utformingen og praktisering av regelverket. Vi trenger også mer kunnskap om hvorvidt ESA og EFTA domstolens kompetanse innenfor arbeidslivsområdet er en hensiktsmessig del av EØS-avtalen. Eller om dette kan løses på en bedre måte, og hvordan det organiserte arbeidslivet, tariffavtalenes betydning, tiltak mot sosial dumping og useriøsitet i Norge kan utvikles og styrkes med dagens EØS-avtale.

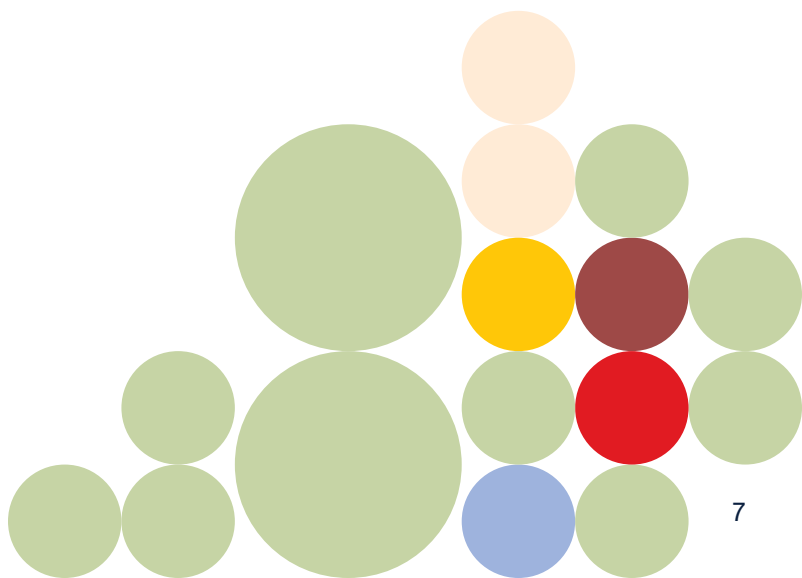
9. Fellesforbundet må jobbe for å sette kvinnehelse høyere på dagsorden. I 2022 var 220 000 kvinner ufør i Norge og 8,4% av norske kvinner var sykemeldt. Forskning på kvinnehelse er blitt nedprioritert i alt for lang tid. Norge må få en bedre forståelse for hvordan kvinnekroppen fungerer for å redusere dagens og framtidens sykefravær. Forskning på kvinnehelse kan ses i lys av god folkehelse og likestilling, temaer Fellesforbundet alltid har jobbet for. Fellesforbundet skal jobbe for å sikre et godt og tilstrekkelig fødetilbud i hele Norge. Derfor må flere bedrifter også ta i bruk bedriftsjordmødre slik at flere kvinner kan stå lengre i jobb under svangerskapet. I 2021 fikk alle norske soldater i tjeneste gratis sanitærprodukter og fra 2022 fikk alle Kiwi-ansatte gratis sanitærprodukter på jobb. Samtidig har det blitt startet prøveprosjekter på gratis sanitærprodukter til elever på skoler. Det er på tide at kvinner slipper å bruke tusenvis av kroner for noe som de ikke kan bestemme selv. Gratis sanitærprodukter til alle NÅ!

10. Dagens regjering har allerede vist god handlekraft når det gjelder pensjon. Allerede innenfor de 100 første dagene av regjeringensperiode fikk vi gjennomslag for pensjon fra første krone. Vi har enda en vei å gå innenfor pensjon, og vi forventer et godt samarbeid når AFP-forhandlingene kommer. I dag er det ingen kontroll på OTP-innbetalingene, derfor må det jobbes for at det blir satt ned et offentlig utvalg som skal kontrollere at bedrifter betaler OTP i henhold til utbetalt lønn og vurdere om OTP satsen skal økes. Den sentrale ungdomskonferansen krever vi må sette fokus på en pensjonsreform, slik at vi kan få tilbake en god pensjonsordning. Det er vår fremtid som står på spill!

11. Norge er på vei inn i en eldrebølge vi ikke er klar for. Dagens velferdssystem har verken midlene eller kapasiteten til å håndtere den eldrebølgen som kommer fremover. Vi i Fellesforbundet mener at regjeringen må ta ansvar å tilrettelegge eldreomsorgen for fremtiden. For oss er det viktig at eldreomsorgen skal drives enten av det offentlige eller ideelt. Vi mener at ingen skal kunne tjene penger på velferd.

12. Fellesforbundet skal jobbe for at det skal bli lettere å avgi stemme ved valg. Ved kommune og fylkestingsvalget i 2019 så var det kun 64,8% som avga sin stemme. Dette mener vi er altfor lite. Vi må tilpasse oss den moderne verden og gjøre det lettere å avgi stemme ved hjelp av digitale hjelpemidler.

13. I mange år har vi sett økte forskjeller blant folk i Norge. Den gruppen som har falt lengst ifra er de som er uføre. I en verden som blir stadig dyrere er vi nødt til å passe på at de som er uføre ikke faller fra blant annet ved å øke uføretrygden. Samtidig må vi rette fokus på arbeidsledige. Det er ingen som tjener på at folk står utenfor arbeid hvis de ikke trenger det. Vi mener at arbeidet nav legger ned for å få folk tilbake i jobb må forbedres.

14. Den pågående krigen mellom Russland og Ukraina har vist oss viktigheten av å være medlem av en forsvarsallianse. Gjennom vårt medlemskap i NATO forplikter vi oss også til å opprettholde forsvarsets operative evne og det forventes at vi bruker 2% av brutto nasjonalt produkt til økt forsvarsberedskap, våpenproduksjon og våpenlager. Norge har et av verdens strengeste eksportregelverk når det gjelder forsvarsmateriell. For at norsk industri skal kunne konkurrere på likeverdige vilkår er det viktig at allierte nasjoner har et felles regelverk og en felles norm for sluttbrukerdokumentasjon ved kjøp og salg av forsvarsmateriell. Slik at norsk krigsmateriell ikke blir solgt til regimer som undertrykker eget folk. Ved forsvarsanskaffelser må norske myndigheter sikre forpliktende industri- og samarbeidsavtaler i form av gjenkjøp som bidrar til nasjonal verdiskaping, utvikling og teknologioverføring.

15. Vi ser stadig en økende bortsetting av arbeid fra forsvarsets sivile verksteder til private aktører. Dette er en direkte effekt av langtidsplanen til Erna Solberg sine regjeringer som ønsket å privatisere vedlikeholdet av forsvarsets materiell i sin helhet. Fellesforbundet må jobbe for at Forsvaret satser på faste ansatte innad i stedet for kontinuerlig innleie. Over tid vil innleie og bortsetting av arbeid føre til at Forsvaret sitter med svekkede ressurser. Fellesforbundet må være med å snu denne trenden!

16. Det er mange barn som lever i familier med lav inntekt, hvor foreldrene ikke har mulighet til å betale for fritidsaktiviteter. Vi mener at alle barn bør kunne være med på aktiviteter hvor de får utviklet sine sosiale ferdigheter, og ha mulighet til å være med i et fellesskap uavhengig av foreldrenes økonomiske situasjon. Dette kan bedres ved at alle kommuner skal ha minst en møteplass for unge. Den sentrale ungdomskonferansen mener at regjeringen i større grad må øke støtten til kommunene. På denne måten får familier muligheten til å søke kommunen om å få støtte til fritidsaktiviteter samt at det kan legges til rette for at kommunale idrettsanlegg kan holdes åpne hele året.

17. Et av de viktigste tiltakene for et trygt og seriøst arbeidsliv er å sikre at skolesystemet vårt fungerer og viser hvilke verdier landet vårt er bygget på. Det er urovekende å se tallene for elever som sliter med psykisk helse og hvor mange som dropper ut. Dette er skremmende tall som vi må jobbe for å senke. På dagens yrkesfag linjer så ser vi det største frafallet, samtidig ser vi at det er de skolene som har flere yrkesfaglige linjer som blir minst prioritert når det kommer til midler til helsesykepleiere. Den sentrale ungdomskonferansen mener at yrkesfaglige skoler må prioriteres når det kommer til helsesykepleier ordningen og dens hjelpemidler. Vi mener også at norske

skoler burde drives av det offentlige. Landet vårt er tuftet på fellesskolen og sånn må vi fortsette. Det skal kun være lov å drive privatskole dersom den dekker et tilbud som det offentlig ikke tilbyr i nærområdet samt at det skal drives ideelt.

18. I løpet av en læretid på 2 år tjener en lærling ett års fagarbeiderlønn, dette fordi læretiden skal være 50% læring og 50% verdiskaping. Ungdommen i Fellesforbundet mener Norges lærlinger er så pågående at verdiskapingen starter tidligere enn estimert, og derfor gjort seg fortjent til høyere lønn i læretiden. Vi mener det er på tide at lærlingene får 1 1/2 fagarbeiderlønn i løpet av 2 års læretid. I dag har kun lærlinger i tariffbedrifter tydelig krav på høyere lønn ved arbeidstid utenom ordinær arbeidstid. Fellesforbundet må jobbe for at alle lærlinger, uansett bedrift med eller uten tariffavtale har krav på minimum hjelpearbeider lønn med overtidsprosent ved overtidsarbeid. Læretiden er fastsatt antall måneder med ordinær arbeidstid, alt utenom dette er arbeidstid med 100% verdiskaping og skal lønnes deretter. Når ungdommer skal inn i førstegangstjeneste krever vi kompetansetillegg når de brukes til arbeid innen sitt fagbrev-område. Førstegangstjeneste skal ikke brukes som et skalkeskjul for billig arbeidskraft i militæret.

19. I løpet av livet slites kroppen, og vi må derfor gjøre tiltak for å holde kroppen gående så lenge som mulig. Dessverre er ikke tenner sett på som en del av kroppen og derfor ikke gjort seg fortjent til økonomisk støtte til vedlikehold hos vanlige folk. Vi kan ikke fortsette å utsette befolkningen for tannlegeregninger på flere tusener av kroner for å holde seg smertefri. Det er på tide det blir enighet, en gang for alle, at tenner er en del av kroppen og blir en del av egenandelsordningen.

20. Gjennom arbeiderbevegelsens historie har vi vært med å bedre arbeidshverdagen ved å hjelpe med effektivisering, og da redusering av arbeidstid for å gi mer tid tilbake til arbeideren. Den norske arbeideren er flink til å omstille seg og utvikle seg med bedriftene. I dag bruker vi mindre tid på samme produkt som ble produsert for 10 år siden. Ungdommen mener det er på tide vi går for en arbeidshverdag som gjenspeiler produksjonen. Vi skal jobbe for en 6 timers arbeidsdagen, den 6.ferieuken og stille krav til 5 minutters pause for hver time med arbeid, uten at dette skal påvirke dagens regler om lunsjtid. Fellesforbundet må jobbe for å fjerne denne generelle adgangen til gjennomsnittsberegning av arbeidstid, men tillate det der klubben ønsker en slik avtale.

21. I takt med at priser og lønninger øker ser vi at flere bedrifter velger å flytte produksjonen sin til utlandet. Dette

fører til at vi mister verdifulle arbeidsplasser og våre medlemmer mister jobben sin. Her mener vi i Fellesforbundet at staten først å fremst må jobbe aktivt for å hindre at bedrifter flytter produksjonen sin. Men vi ser også at det er flere bedrifter som har ønsket å flytte produksjonen sin tilbake til Norge og dette syntes vi staten må være mer aktiv på å hjelpe de som vil det.

22. Norge er et land med utrolig store avstander. Det skaper store problemer når det kommer til ulykker som skjer, særlig i nordområdene hvor det er store avstander til sykehus. I disse områdene er man avhengig av å ha en luftambulanseløsning som kan frakte personer over lange strekninger både med helikopter og fly. Det er viktig at stiftelser som Norsk luftambulanseløsning får midler fra staten for drift og utvikling, slik at redningsarbeidet blir tryggere og mer effektive enn de er i dag.

23. I altfor lang tid har havbruksnæringen tatt milliarder ut i profitt i stedet for å bidra til fellesskapet. I 2022 innførte regjeringen grunnrenteskatt på havbruk. Skatten har vært jobbet med i mange år og har vært diskutert gjennom flere regjeringer. I Norge så sier vi at våre felles verdier skal komme folket til gode og de verdiene skal fordeles til folk gjennom velferdsstaten. Havet vårt skal tilhøre folket og da mener vi at de som bruker disse verdiene til å tjene penger skal betale en rettferdig skatt for å bidra til fellesskapet. Vi ser at skatten som kom kanskje ikke er perfekt å dette vil vi jobbe for å endre, som for eksempel at bunnfradraget må opp. Men vi mener det er viktig at både havbruk og vannkraft som bruker fellesskapets ressurser skal bidra til fellesskapet med skatt og ikke ta ut milliarder i profitt. Dette skal være fellesskapets verdier, ikke enkeltmenneskers berikelse.

24. I 2023 er det kommune og fylkestingsvalg i Norge. Den sittende regjeringen har styrt i over et år og styrer nå på sitt eget statsbudsjett. For den vanlige arbeidstakeren har de fått gjennomslag for saker vi har jobbet for i lang tid. Som innstramninger i arbeidsmiljøloven og ved å forby bemanningsbransjen i deler av Oslofjord-området og økt skattefradrag på kontingenten. I Distrikts-Norge er det likevel en befolkning som ønsker et annet styre enn Arbeiderpartiet. Vi som organisasjon har ikke råd til å miste den påvirkningsmuligheten vi har i kommuner og fylker, derfor må Fellesforbundet støtte våre medlemmer som stiller til valg for et politisk parti gjennom kursing, kampanjer og digital markedsføring. Vi må være tydelige på hvorfor vi ønsker at våre og LOs medlemmer skal bruke sin stemmerett og stemme rødgrønt.

Et seriøst arbeidsliv

1. Et godt organisert arbeidsliv er grunnmuren til et seriøst arbeidsliv. Det å ha kontroll og innflytelse over egen arbeidssituasjon er med på å sikre arbeidslivet med anstendige og trygge vilkår for alle. Dette er ikke en selvfølge i det norske arbeidslivet. I Fellesforbundet er det flere bransjer som sliter med useriøsitet. Selv om vi har en rekke bestemmelser i våre overenskomster som skal sikre et seriøst arbeidsliv, er det fremdeles svært krevende for mange tillitsvalgte å følge opp.

2. Den sentrale ungdomskonferansen mener at det skal settes strengere krav til bedrifter med serverings- og skjenkebevilling. Vi vil at det skal kunne inndras bevilgning hvis brudd på arbeidsmiljøloven oppstår. I tillegg mener vi at bedrifter som trenger bevilgning skal kunne dokumentere at alt drives forsvarlig og etter lovverket. Det bør legges mer vekt på at det offentlige skal kjøpe tjenester fra hoteller, restauranter og kantiner med tariffavtale. Den sentrale ungdomskonferansen ønsker en positiv merkeordning for de som fyller en eller flere av følgende krav: har tariffavtale, er godkjent som lærebedrifter og faglærte på arbeidsplassen. På bedrifter som det er relevant å ha serveringsbevilling, skal de defineres som en serveringsbedrift og ikke varehandel.

3. Fellesforbundet må jobbe for å begrense nyetableringer av nye utelivs bedrifter slik at mengden bedrifter står i samsvar med etterspørselen i samfunnet slik at man kan forbedre lønns- og arbeidsvilkårene i bransjen. Fagforeningene må få innstillingsrett til nye skjenkebevillinger.

4. I dag er det mange bedrifter som leier inn frilansere fremfor faste ansatte grunnet billigere arbeidskraft. Disse bedriftene avskriver seg ansvar for arbeidstakerne da frilansere ikke omfattes av blant annet sykepenger og yrkesskadeforsikring. Dette går ut over bedrifter som driver seriøst.

5. Arbeidstilsynet blir ikke prioritert høyt nok økonomisk, mange saker som meldes inn til arbeidstilsynet faller dermed bort. I tillegg får ikke arbeidstilsynet drevet nok oppsøkende virksomhet til å oppdage alle de useriøse aktørene. I dag er det dermed enkelt å drive ulovlig og useriøst. For å motvirke denne alvorlige situasjonen trengs det en betydelig økonomisk økning til arbeidstilsynet.

6. Gjennom den rødgrønne regjeringen har vi fått gjennomslag for forbud mot innleie fra bemanningsbyråer i Oslo området og strengere regelverk for bemanningsbransjen i resten av landet. Vi er veldig fornøyde med

gjennomslaget vi har fått, men vi ser fremdeles at det er hull i ordningen. For eksempel imellom oppdragene arbeidstakerne blir sendt ut på. Når de er på et oppdrag har man rettighetene fra arbeidsplassen, problemet er når man ikke har noe arbeidsplass. Da kan det gå måneder mellom man får ordentlig lønn og rettigheter. Det er nødvendig å følge opp hvordan den kryssfunksjonelle arbeidskraften påvirker arbeidslivet. Fellesforbundet må være med i og en del av utviklingen.

7. Fellesforbundet bør jobbe aktivt for inkludering og integrering av utenlandske arbeidstakere, med spesielt fokus på deres rettigheter i arbeidslivet. Mange av arbeidstakerne som er tilflyttere fra utlandet har lite til null kunnskap om hvordan det norske arbeidsliv fungerer og hva deres rettigheter er. Å sette dette kunnskapshullet vil føre til at flere blir bevisst på hva en fagforening er, og kan bidra til å bekjempe sosial dumping. Vi bør ha et større fokus på utdanning og informasjon til etniske minoriteter, da vi ser tendenser til mennene tar seg kvinnedominerende yrker, for der bidrar etterspørselen etter kjønnsbalanse til at det er enklere å skaffe seg en første jobb i landet.

8. Prosessen for å få D-nummer for arbeidsinnvandrere må bli enklere enn den er i dag. For de fleste er det en ond sirkel som gjør det vanskeligere å integrere seg i det norske samfunnet. Flere bransjer bruker arbeidskraft fra utlandet for å holde hjulene i gang, men usikkerheten rundt d-nummer gjør at arbeidsinnvandrere blir sårbare for utnyttelse. I dag er det over 16 000 arbeidsinnvandrere i Norge - nasjonaliteten din skal ikke avgjøre hvorvidt du kan overleve i Norge eller ei!

9. Fast jobb er noe av det beste vi kan ha, det gir oss trygghet og stabilitet i fremtiden vår. Seriøse aktører i næringslivet gir oss dette, og det bidrar til yrkesstolthet. Vi skal fortsette å stå på krava og kjempe for det seriøse arbeidslivet. Ungdomskonferansen synes at det er synd når arbeidsgiveren blir en app eller vi hører unge arbeidstakere som ikke opplever fulle rettigheter som dem har krav på. Dette motvirker den norske modellen. Vi må kreve at Fellesforbundet blir med i utarbeidelsen av Norgesmodellen slik at norske bedrifter blir konkurranse-dyktig i anbudsrunder.

10. Kabotasje er når transportører fra andre EØS-land kjører på oppdrag innad i Norge. Det er i utgangspunktet ikke tillatt, men transportselskaper fra EØS har likevel adgang til å utføre kabotasjekjøring. Erfaringene viser at lønns og arbeidsvilkårene til yrkessjåførene som kommer for å kjøre kabotasje er lav, derfor har både lastebilsjåfører og turbussjåfører blant få bransjer en lovpålagt minstelønn. Den sentrale ungdomskonferansen krever

flere tverretatlige storkontroller for å luke vekk de useriøse aktørene, samt opprettholde gode konkurransevilkår i hele bransjen. Det kreves også et strengere og tydeligere kabotasjeregulverk på turbuss, utover dagens regelverk som gjør at kabotasje kan utføres midlertidig i Norge. Uten å definere hva som menes med midlertidig.

11. Arbeidstakere som er midlertidig ansatt som vikar, har krav på fast ansettelse etter mer enn tre år sammenhengende midlertidig kontrakt. Hvis arbeidstakeren har vært ansatt midlertidig på to ulike grunnlag i kombinasjon over en periode på tre år, har hun eller han også krav på fast jobb. Dette mener den sentrale ungdomskonferansen må forkortes ned til to år sammenhengende midlertidige kontrakter for å oppfylle kravene til fast ansettelse.

12. Vi må få slutt på arbeidsgivere som utnytter systemet med tilkallings- og ekstrahjelper. Disse skal ifølge arbeidstilsynet anses som midlertidig ansatte. Det er på tide at regelverket følges og at disse arbeidstakerne blir behandlet som midlertidig ansatte. De skal få rett til å kreve fast eller høyere stilling etter paragrafene i arbeidsmiljøloven på lik linje som andre arbeidstakere. Fortrinnsretten i arbeidsmiljøloven må styrkes ved at alle ansatte som har mista jobben sin skal få informasjon om når nye ansettelser skal finne sted, og at fortrinnsretten utvides til 2 år. Den sentrale ungdomskonferansen krever en styrking av arbeidsgiverbegrepet i arbeidsmiljøloven som sikrer arbeidstakere mot ulovligheter.

13. Det er samfunnsnyttig at flest mulig mennesker kan være i arbeid, derfor er det viktig at Fellesforbundet fortsetter å jobbe for at bedrifter tilrettelegger for at mennesker med nedsatt funksjonsevne kommer seg i jobb. Det er også viktig at Fellesforbundet opprettholder en god oppfølging med disse bedriftene, og sikrer arbeidstakerne med varig tilrettelagt arbeid likebehandling og rettfærdige arbeidsvilkår.

14. IA avtalen er en av de viktigste avtalene vi har i arbeidslivet. Intensjonen om et inkluderende arbeidsliv, er et mål om å skape et arbeidsliv med plass til alle. Det er noe vi som ungdommer i Fellesforbundet mener er viktig. Gjennom å forebygge sykefravær og frafall vil man på denne måten øke sysselsettingen i arbeidslivet. Derfor må vi jobbe for å videreutvikle IA-avtalen, slik at den blir bedre, og omfatter langt bredere innenfor psykisk helse enn det den gjør i dag. Arbeidsplassen er hovedarenaen for IA-arbeidet, og et godt partssamarbeid er en forutsetning for å lykkes.

Klima og Miljø

1. Norge er et land med fjell, fjorder og skog. Det er noe av den fineste naturen i hele verden og det må beskyttes. Derfor er det viktig at vi bruker de ressursene og den kunnskapen Norge har for å dempe klimaavtrykket i norsk natur samtidig som det etableres ny klimavennlig industri. Verden må gjøre store endringer i sitt forbruk for å nå FN's bærekraftsmål

2. Transportsektoren er en av de største utslippkildene vi har i Norge og står for 33% av Norge sine klimagassutslipp. Innenfor transportsektoren ser vi at veitrafikk står for den største andelen utslipp, og ifølge tall fra statistisk sentralbyrå øker utslippene fra denne sektoren årlig. Utviklingen i denne sektoren henger sammen med befolkning- og økonomisk vekst i samfunnet. Det er mange veier videre for å redusere klimagassutslippene i Norge og for å nå FN's bærekraftsmål. I Norge har vi kommet langt innenfor elektrifisering av bilparken og i 2022 var 3 av 4 nye personbiler elbil. Samtidig så er utvikling av lademuligheter fortsatt for dårlig i distrikts-Norge. Den sentrale ungdomskonferansen mener derfor at det må opparbeides flere lademuligheter i hele landet. I tillegg må det legges til rette for at bedrifter og unge personer kan få økonomisk kompensasjon for å investere i en elektrisk bil. Fellesforbundet ser at tungtransport bransjen trenger et ekstra drag inn i det grønne skiftet. Ungdommen i Fellesforbundet mener at det må rettes mer fokus mot en god og bærekraftig omstilling.

3. Skal vi klare å nå klimamålene og redusere utslippene innenfor veitrafikk må dagens kollektivløsninger kraftig forbedres. Vi har en jernbane som ikke er konkurranse-dyktig nok. Vi må satse mer på å få godstransport bort fra veien og over på bane og vi må få folk til å velge kollektivt fremfor bilen. Vi må få løsninger som tjener folk fremfor profitt, dagens jernbane må samles under et firma, dette for å unngå byråkrati og få samlet kompetansen, dette for å utvikle et bedre tilbud. Skal det være noe tyngde at det satses på klimavennlig transport er en ikke tjent med dagens løsninger. I fremtiden må det utarbeides og bygges jernbane over hele landet, enten det er ferdigstilling av allerede påbegynte jernbaneprosjekter eller utvikling av nye baner. Samtidig må Fellesforbundet jobbe aktivt for å få elbiler ut av kollektivfeltet.

4. Det grønne skifte trenger enorme mengder energi for å erstatte fossile energikilder. Grønne nullutslipps løsninger er det som skal dytte Norge til og bli det første negativ utslippsland. Da trenger vi alle energien som man kan drømme om og den må være fornybar. Vi må investere i energiløsninger som bygger landet i fremtiden samtidig

som vi bygger ut dagens teknologi. For å nå målene våre må de store utslippsbedriftene ta et mye større ansvar. Vindmøller er livsviktig for Norge om vi skal klare å dekke opp energi behovet for dagens forbruk. Samtidig er vi nødt til å sørge for at vindmøller som skal settes opp må produsere på en bærekraftig måte. Vi bruker alt for lite av våre ressurser på å investere i de grønne teknologiene som vi har i dag, det samme gjelder også vannkraftverkene som begynner å bli gamle og utdaterte. Vi må jobbe for å få dagens behov dekket av disse energikildene mens vi også ser fram til ny teknologi som er under utvikling som for eksempel geotermisk varmeenergi. Thorium og atom fusjon er potensielt store energikilder med null utslipp derfor må Norge være med og investere i disse områdene og ikke bli energi taperne av fremtiden.

5. Fremtiden er dessverre ikke null karbon. Derfor må vi investere og forske på nye teknologiske løsninger som vil ivareta klimamålet, men på samme tid ikke slipper ut mer ny CO2. Vi har kommet ganske langt med syntetisk drivstoff eller E-fuel, men det er langt fra optimalt. Det er fortsatt veldig dyrt og sliter med de samme framstillings problemene som hydrogen har, ved at det å splitte grunnstoffer er ekstremt energikrevende og ikke minst veldig kostbart. Dette kommer til å være en så økonomisk byrde for vanlig persontransport at kun de rikeste har råd til å kjøre på det, men i sektorer der drivstoffkostnader er et mindre problem som i flybransjen så vil dette være en av de løsningene som vil være med og bygge morgendagen.

6. Norge er et forbrukersamfunn som kaster ting istedenfor å se på mulighetene til å reparere eller gjenbruk. Skal vi klare å nå klimamålene kan ikke denne utviklingen fortsette, Fellesforbundet må derfor jobbe for en endring i personers holdninger til bruk og kast samfunnet slik at vi velger gjenbruk og reparasjon i stedet for kjøp av nytt. I 2017 ba stortinget Erna Solberg sin regjering sette ned et utvalg som har et mål om å komme med virkemiddel som kan redusere matsvinnet med 50% innen 2030. Vi må nå følge opp dette via LO sin representant i utvalget. Vi må komme med våre innspill på innføring av matkastelov, i denne loven må det komme frem informasjon om produktenes opphav fra råvarer til ferdig produkt. Samtidig som det jobbes for å redusere prisveksten på matvarepriser som vi har sett de siste årene. Dette er tiltak som også må kunne overføres til andre bransjer. Fellesforbundet må sette tydelige krav og gi et tydelig budskap om at det skal være riktige lønns og arbeidsvilkår for de som jobber i disse bransjene. Vi må jobbe for å gjøre landbruket mer attraktivt slik at det skal bli enklere for forbrukeren å velge norske produkter.

7. Havet er den største naturressursen Norge har, men det er veldig skjært og vi må passe på økosystemet langs norskekysten. Når vi i det Norske land åpner opp for å bruke norsk kystlinje for verdiskapning så skal det selvfølgelig reguleres og beskattes. Kysten er en naturressurs vi nordmenn har og vi kan ikke risikere å ødelegge den. Nå har mye verdiskapende hav industrier vært i media både positivt og negativt. Vi i Fellesforbundet må derfor jobbe for at vi alle er tjent på norske naturressurser samtidig som at det er igjen en kystlinje til neste generasjon

8. Plast er en av verdens største klimautfordringer og årlig havner mellom 9 og 14 millioner tonn plast i havet. Dette truer dyrelivet og er noe verden må ta på alvor. Plast har utrolig lang nedbrytningstid og det tar flere hundre år og bryte ned plast. I tillegg så blir plast når det brytes opp omgjort til mikroplast som igjen er å finne i vår matproduksjon. Vi må derfor bidra aktivt i oppryddingen av plast i havet og jobbe for kontinuerlig opprydding langs norskekysten, og vi i Norge må ta vår del av ansvaret og utvikle teknologi som kan sortere all plast.

9. Nesten halvparten av alle de truede artene i Norge holder til i skogene, og det er derfor viktig å satse på varig vern av vår natur. Norge har 26 forskjellige typer landskap, Danmark har til sammenligning 2 typer, mens Finland har 10 typer. Ulike dyrearter har ulike behov for å leve, og Norge må jobbe for å ta vare på de natur artene og økosystemene vi har her i Norge. Fellesforbundet må jobbe for at vi skal verne minst 30% av all norsk natur innen 2030.

10. U-864 er en tysk ubåt som ble torpedert under andre verdenskrig, den skal ha oppbevart ca.67 tonn med kvikksølv. Dette har åpenbart skapt mye problemer for lokalsamfunnet rundt Fedje med at det ikke er lov og fiske på et område på 30 000m² rundt Fedje. Regjering i 2020 satt ned et ekspertutvalg som fikk i oppgave å vurdere videre tiltak mot ubåtvraket og rapporten ble lagt fram i 2022. Der rapporterer de at det å heve så mye av lasten som overhodet mulig var det beste tiltaket. Men all last lar seg ikke heve så da er forslaget å dekke til vraket og resten av lasten. De har konkludert med at dette er det mest teknisk og miljømessig gjennomførbare tiltak.

Unge og økonomi

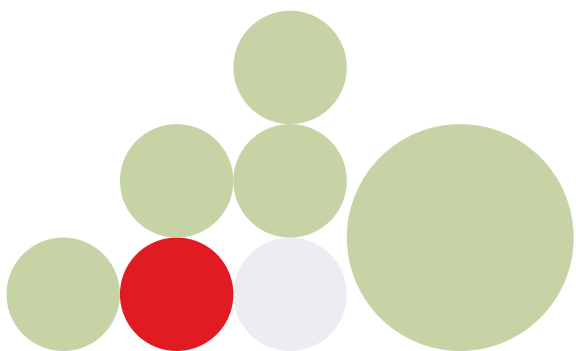
1. I et av verdens rikeste land har det aldri vært flere gjeldsslaver. Vi ser at flere sliter økonomisk, og det har aldri vært enklere å få innvilget forbrukslån. Ungdom får forbrukslån slengt etter seg fra dagen de fyller 18 år, og før de har fått fast jobb. Reklame i alle kanaler gjør tilgangen til kreditt- og forbrukslån enklere, og frister personer til å inngå flere lån med bankene. På lik linje som andre skadelige produkter, som tobakk og alkohol, må reklame for forbrukslån, kredittkort, betting, gambling og casino få totalforbud i Norge.

2. I undersøkelser gjort av NHO under pandemien viste det seg at flere bedrifter ikke kunne betale ansatte feriepenge, fordi de hadde brukt pengene til å drifte bedriften. Feriepenge er arbeidstakernes penge som de har rett på å få utbetalt, og skal ikke brukes som en reserveløsning for bedrifter i vanskelige tider. Ungdommen i Fellesforbundet krever at feriepengene settes på egen avlåst konto.

3. Vi må ha et mye større fokus på økonomi i skolen så tidlig som mulig. I mange år har vi sett en økning av forbrukslån og folk som låner seg over betalingsevne. Kunnskap er nøkkelen og det å få privatøkonomi prioritert i skolen vil styrke alles kunnskap og erfaring. Vi må ha et skolesystem som tar for seg de reelle utfordringene i folks hverdag, fra rus og seksualitet til penge og økonomi.

4. 2 av 3 studenter er avhengige av en deltidsjobb ved siden av studie. Undersøkelser viser at norske studenter jobber mer enn sine svenske og danske medstudenter. I Norden generelt toppe Norge statistikken på at studentene må jobbe deltid for å kunne studere. Dette viser et tydelig klasseskille i samfunnet som har normalisert at kun de med god økonomi hjemme har muligheten til å være en fulltidsstudent. Derfor må Fellesforbundet jobbe for å øke studiestøtten til 2G. Når bedrifter permitterer er det ofte studentene som ryker først fordi de uansett får studielån. Problemet med systemet i dag er at studentene med deltidsjobb ikke kvalifiserer til dagpenger og faller mellom to stoler. Det ble synlig under pandemien, og nå med de økte prisene er risikoen for nye permitteringer i deres yrker reell. Derfor trengs det en endring som også inkluderer studentene, og anerkjenner dem som reelle arbeidere.

5. I dag er det forskjellig praksis i norske fylker om lærlinger defineres som studenter eller ikke. Dette kan ikke være praksis og vi må jobbe for at lærlingene sidestilles med studenter. Den sentrale ungdomskonferansen mener at ordningen med studentbevis må gjøres om til

et student og lærlingbevis slik at våre medlemmer har de samme rettighetene som studentene. Mange av våre medlemmer har i dag rett på borteboerstipend under lærlingtiden uten at de vet om det. Fellesforbundet må aktivt informere sine medlemmer om denne ordningen i tillegg må de jobbe for at støtten utbetales hele året. Den sentrale ungdomskonferansen oppfordrer til at de tillitsvalgte i bedriftene jobber aktivt med å få økt lærlinglønnen i sine forhandlinger. Dette er en god måte for å få flere lærlinger inn i våre bransjer og bedrifter med tariffavtale.

6. Teknologi har skutt fart de siste årene, og stadig mer av livene våre digitaliseres. Internett kommer til å infiltrere hverdagen vår mer og mer, og det er derfor svært viktig at vi lærer unge og voksne om nettvett så tidlig som mulig. Vi går med et verktøy i lommen som kan endre livene våre, både positivt og negativt. Atmosfæren av internett styrer vår mentale helse, og kan gjøre stor skade. Dette kan forebygges med kunnskap og kjennskap om dagens digitale verden. Fellesforbundet må jobbe for at LO starter opp en nettvett kampanje hvor målet er å redusere all form for skader som følge av uaktsomt bruk av internett.

7. Dagens regjering har angrepet BSU ordningen som vi kjenner den. De begrunner det med at de rikeste utnytter systemet og en ordning som har kommet til for å hjelpe de unge og minst etablerte. Vi ser på det her som et angrep mot unge som brukte BSU som et springbrett inn i boligmarkedet med en god rente og skattefradrag på 20% av sparebeløpet. Det at en regjering som sier de er for folk flest angriper den beste ordningen vi unge har for å komme oss inn på boligmarkedet er skammelig. Med dagens 10% skattefradrag mener den sentrale ungdomskonferansen at de største taperne er de som BSU egentlig skulle treffe.

8. Stadig oftere hører man om unge medlemmer med fast jobb og god inntekt som ikke får lån til å komme seg inn i boligmarkedet, bare fordi de mangler egenkapital. Dette er noe som må tas på alvor! Når de endelig får seg et lån og finner en leilighet de vil ha, så kommer en som låner foreldrenes forkjøpsrett og tar boligen. Ordningen med forkjøpsrett var en bra ordning når den kom, men blir dessverre misbrukt i dag. Derfor mener den sentrale ungdomskonferansen at det må utarbeides strengere regler i ordningen, og fjerne retten om å låne andres ansiennitet når man skal bruke forkjøpsrett. Det bør lages nasjonalt informasjonshefte til alle førstegangskjøpere. Informasjonsheftet må inneholde hva man må passe på når man kjøper bolig og hva man har rett på i en kjøpsprosess, samt litt om hvordan man søker lån til bolig og alternativer.

9. Bolig er noe av det viktigste man skaffer seg i livet. Vi tilbringer mesteparten av tiden vår i eller i nærheten av boligen vår, og det er gjennom dette viktige kjøpet at livet kan gå fremover. Sammen med arbeid, utdanning og helse, er bolig en av grunnpilarene i velferdspolitikken. Den sentrale ungdomskonferansen mener alle i Norge skal ha rett på et sted å bo. Det må derfor innføres flere nasjonale føringer rundt utviklingen av boligmarkedet i Norge. Det må bygges ut en tredje statlig boligsektor hvor prisene er regulert under markedspris, og hvor det gjeninnføres prisregulering på boliger. Med disse tiltakene mener vi at utleiemarkedet vil bli regulert, og at vi får boligpriser som enhver har råd til.

10. Det bør bygges flere "leie-til-eie" prosjekter, noe som er en fantastisk måte for å få unge førstegangskjøpere inn i boligmarkedet. I en slik ordning kan unge kjøpe seg noe som er deres, samtidig som de opptjener egenkapital ved å betale ned gjelden sin. Den sentrale ungdomskonferansen mener vi må se på egenkapitalens-ordningen, og se om den gjør det for vanskelig for unge å kjøpe seg bolig. Vi bør se på avviksprosenten bankene har lov til å avvike, slik at det blir enklere for unge med faste stillinger å låne uten nok egenkapital. Mange bor allerede i en leid leilighet, hvor prisene på leie er så høye at de ikke får mulighet til å opparbeide seg tilstrekkelig egenkapital til å kjøpe egen bolig. Denne betalingsevnen må bli en del av bankens vurdering når man søker lån. Fellesforbundet må jobbe med å få på plass et strengere regelverk, som begrenser utleie investorer muligheten til å kjøpe mange boliger med formål å leie de ut. Dette kan gjøres ved å øke ligningsverdien på bolig nummer to og oppover til 100%. I tillegg må vi styrke husbanken og startlånsordningen slik at flere med dårlig eller normal økonomi kan få kjøpe sin egen bolig.

11. Etter at Arbeiderpartiet kom i regjering i 2021 har de vist at de er et parti for arbeidsfolk. De har iverksatt flere endringer i Norsk lovverk som vil være positivt for arbeidstakere og sikre deres lønns og arbeidsvilkår. Mens Høyre regjeringen valgte å fryse fratrekk for fagforeningsfradrag har regjeringen doblet det til 7700 kroner. Dette er positivt for våre medlemmer. For at verdien på skattefradraget på fagforeningskontingenten skal opprettholde sin verdi mener den sentrale ungdomskonferansen at det skal indeksreguleres årlig etter lønnsstigningen i samfunnet.

12. Det norske samfunnet er bygget opp etter prinsippet om at vi skal yte etter evne og få etter behov. Vi har ingen som skal havne utenfor og alle skal føle seg som en del av samfunnet. Derfor har vi i dag folketrygden, og vi kan ikke akseptere at enkelte av disse ordningene er så dårlig at man havner under fattigdomsgrensen i Norge. Alle skal

ha rett på et godt og verdig liv, derfor mener den sentrale ungdomskonferansen at ingen skal bli satt på en trygd under fattigdomsgrensen.

Solidaritet

1. Fellesforbundet sine medlemmer har en god og lang tradisjon for godt Solidaritetsarbeid. Her har forbundet støttet og hørt både våre samarbeidspartnere samt medlemmene. Vi må støtte de som arbeider for våre grunnleggende verdier. Den sentrale ungdomskonferansen ønsker at Fellesforbundet gjør mer solidaritetsarbeid og skaper mer bevissthet rundt solidaritet. I en tid hvor folkestyre, frihet og grunnleggende menneskerettigheter er truet må vi stå samlet!

2. Solidaritet er en nødvendighet for at samfunnet skal fungere og utvikle seg. Solidaritet handler ikke om veldedighet, men om å samarbeide og stå skulder til skulder med de vi ønsker å skape en endring for. Det er det som skapte velferdsstaten vår, og gjør Norge til et av verdens beste land å bo i. Både i Norge og internasjonalt er solidaritet viktigere enn noen gang. Vi lever i en verden hvor faglige rettigheter angripes og blir forsøkt revet vekk. I tillegg er organisasjonsgraden synkende i de fleste land i verden, noe som gjør at grunnleggende rettigheter stadig blir utfordret. Fagbevegelsen har alltid hatt solidaritet i ryggmargen, og fagbevegelsen er internasjonal. Selv om vi har utfordringer i Norge er det like viktig at vi klarer å vende blikket utover mot resten av verden, og jobbe på både hjemmebane og borte. Fellesforbundet må arbeide aktivt sammen med den globale fagbevegelsen for å styrke rettighetene verden over.

3. Fellesforbundet må jobbe mer målrettet for å skape tettere samarbeid med fagforeninger utenfor våre egne landegrenser, slik at vi kan utveksle lærdom i større grad. Ved å ha god dialog og samarbeid med fagforbund i andre land, kan vi være med på å påvirke fagbevegelsen i en positiv retning. Vår innflytelse kan være til hjelp og vi kan lære av hverandre, spesielt innenfor sosial dumping.

4. Folkerett, menneskerettigheter og demokrati er sentrale for oss i fagbevegelsen. Vi ser nå at dette er under angrep fra Putins regime og at dette rammer folk både i Russland og i Ukraina. Den sentrale ungdomskonferansen vil på det sterkeste fordømme Russlands angrep på Ukraina. Dette er et grovt brudd på folkeretten, og et angrep på frihet, menneskerettigheter og demokrati. Vi støtter derfor innføringen av de sterke sanksjonene mot Russland inntil Ukraina igjen er et fritt land. Den sentrale ungdomskonferansen krever at krigshandlingene opphører umiddelbart

og at russiske styrker trekkes ut av hele Ukraina. Når okkupasjonen opphever skal Fellesforbundet jobbe for at Ukraina skal få all den hjelpen de trenger. Vi mener at vi kan bidra inn i dette ved og tilby vår hjelp med og bygge opp Ukrainisk Fagbevegelse etter Krigen da vi vet at hvis dette gjøres rett så vil det gagne alle.

5. I over 70 år har Palestina vært okkupert av Israel. I 2021 kom Amnesty ut med en rapport som viser at Israel er en apartheidstat. Det er et problem for fremtidens solidaritetsarbeid at de ikke vet om den pågående situasjonen, og at dette ikke er en konflikt, men en okkupasjon. Den sentrale ungdomskonferansen krever at Palestina skal få en større plass i skolebøkene på grunnskolen og videregående enn i dag. Vi må sørge for at fremtidige generasjoner har gode forutsetninger til å utøve solidaritet, og at solidaritetsprinsippene i fagbevegelsen styrkes.

6. Vi må jobbe for å ha flere samarbeidsprosjekter sammen med solidaritetsorganisasjoner for å øke bevisstheten til det solidaritetsarbeidet som blir gjort. Færre og færre unge er ikke klar over arbeidet som blir gjort rundt om i landet. Det blir ikke synliggjort hvor mange som avhenger av det solidariske arbeidet, både nasjonalt og internasjonalt.

7. Redningsselskapet sjøsatte sine første skøyter i 1893, og har helt siden da reddet 6400 liv. De driver daglige oppdrag med blant annet slukking av båtbranner, førstehjelp til sjøs, søk og redning, frakt av politi og ambulanspersonell, og 11 av skøytene er på oljevernberedskap. I tillegg driver de med opplæring om sikkerhet til sjøs og holdningsarbeid. Idag har de 53 skøyter, hvor omtrent halvparten er driftet av frivillig personell. Hovedparten av inntektene til Redningsselskapet kommer fra donasjoner og medlemskontingent. I 2020 ble kun 124 millioner kroner, altså 15% av inntektene til Redningsselskapet dekket av staten. Dette er ikke nok i forhold til hvor utrolig viktig og samfunnsnyttig arbeid Redningsselskapet gjør. Ungdommen i Fellesforbundet mener at selskap som Redningsselskapet skal få økt sin statlige støtte.

8. Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon, og har frivillige over hele landet. I tillegg til at de har frivillige i over 40 land. De jobber med utvikling og humanitært samarbeid, samfunnsengasjement, førstehjelp og redningstjeneste, og miner og eksplosive våpen - for å nevne noe. Den sentrale ungdomskonferansen ser viktigheten av den jobben folkehjelpa gjør, og er stolte av det arbeidet som blir gjort. For at Norsk Folkehjelp skal fortsette den viktige jobben, mener vi at samarbeidet må styrkes ytterligere og bevilgningene til Norsk Folkehjelp sine lokallag økes. Ung-

dommen i Fellesforbundet mener også at vi må jobbe for at hver avdeling skal ha minst et solidaritetsprosjekt hvert år.

9. Ungdommen i Fellesforbundet mener at LO burde utarbeide en holdningskampanje mot mobbing og hatprat på nett. Dette er ikke bare et barne- og ungdoms problem, men er et direkte samfunnsproblem. Kommentarfeltene i nettaviser er et glimrende eksempel på at mange voksne trækker over grenser og er tidvis forkastelige. En ting er å lese hvilke holdninger enkeltmennesker har, men når hundre andre velger å sikte seg inn på «liker tegnet» og samtidig signalisere at de er enige i kommentaren. Ungdommen i Fellesforbundet mener at dette er skremmende

10. Fellesforbundet mener det trengs et styrket lovverk som slår ned på ekstremisme og hatefulle ytringer. Vi ønsker et samfunn hvor vi kan diskutere og være uenige om saker uten at vi skal føle oss truet eller føle på frykt. Det handler om å skape et inkluderende samfunn hvor det er rom for ulikhet og hvor andres identitet ikke oppleves som truende. Fagforeningene og forbundet må være mer aktive i antifascistisk arbeid, samtidig som vi deltar mer i demonstrasjoner. Vi er en organisasjon som verdsetter et bredt mangfold av mennesker med ulike bakgrunner, etnisiteter og seksuelle legninger. Dette er mennesker som er våre kamerater, og som vi må hegne om!

11. Ekstremisme er et økende samfunnsproblem. I Europa og resten av verden ser vi at høyreekstreme grupper og partier er i fremmarsj. Samtidig som nettsider som ikke består av noe annet enn hatefulle propaganda, får større aksept til å spre sine hatefulle og ekstreme meninger. Derfor støtter den sentrale ungdomskonferansen at statsstøtten til Human Rights Service endelig ble fjernet. Barn og unge i Norges samfunn får med seg dette, og derfor mener vi at lærdom om politiske yttergrenser burde i større grad innføres i grunnskolen.

12. På Vinmonopolet kan man i dag kjøpe vin fra en vinprodusent som heter Robertson Winery fra Sør-Afrika, som er et arbeidssted med holdninger fra Apartheid-tiden. Fellesforbundet har sammen med Norsk Folkehjelp besøkt stedet, og bekrefter dette. Vi må stille krav til Vinmonopolet og andre statseide selskaper om at varer som selges ikke skal være produsert av bedrifter med rasistiske og diskriminerende holdninger.

13. Fotballen de siste årene har beveget seg ned i et dypt hull fylt med korrupsjon og diskriminering. Sist under VM i både Qatar og Russland, som oppfordret homofile til å

følge nasjonale normer og lover, som gjorde det nærmest ulovlig for de å være der. Samtidig ser vi supportere i Italia som går i nazist tog og gir nazihilsen på kamper. Fotballen er nødt til å ta større standpunkt mot det som skjer i fotballkulturen, og i de øverste instanser for å hindre at fotballen blir en sport for de få. Den sentrale ungdomskonferansen må stille krav til NFF at de må ta klare standpunkt mot statsmakter som driver med korrupsjon og oppkjøp av klubber i fotballen.

14. Fellesforbundet bør anbefale at alle varer og tjenester som den offentlige sektoren skaffer som kan følge norske standarder på produksjonsmetoder, miljøkrav og arbeidsvilkår, skal følge disse kravene. Det offentlige skal heller ikke handle varer fra eller som er produsert i okkuperte områder. Norge bruker store summer på å kjøpe varer og tjenester til statlige og kommunale investeringer. Staten tar i bruk de billigste aktørene som vinner anbudet, og disse aktørene kutter ofte ned på ulike krav for å kunne gjøre jobben billigst mulig. Når utgangspunktet er penger, så vet vi at de store taperne er vanlige folk, og vinnerne er de rike eierne. Dette er ikke slik det offentlige sine midler bør investeres, og slike krav vil styrke det seriøse arbeidslivet.

Utdanning, fagopplæring og yrkesstolthet

1. Lærlinger er fremtidens fagarbeidere, og disse må ivaretas. Derfor mener den sentrale ungdomskonferansen at lærlinger skal sidestilles med studenter, og at lærlinger i tillegg må omfattes av skoleskyssordningen på lik linje som andre videregående elever. I tillegg til å øke verktøygodtgjørelsen skal alle ha rett på en lære plass. Samtidig må det utarbeides gode oppfølgingsrutiner av lærling og bedrift, vi må stille strengere krav til opplæringskontor og lærebedrifter. Alle bedrifter med lærlinger skal være tilknyttet et opplæringskontor og bedriftene skal være godkjente lærebedrifter. I dag er kravene for å bli en lærebedrift: Ha relevant arbeid for faget, og ha en faglig ansvarlig. Vi mener dette ikke er godt nok for å sikre en god læretid for lærlingene.

2. Fellesforbundet må jobbe for strengere kriterier for å bli lærebedrift, hvor de eksempel må vise til deres kunnskap om lærlingers rettigheter, bedre kursing av faglige ansvarlige, og mer involvering av opplæringskontor. I dag skal de kun stå for oppfølgingsamtaler hvert halvår, men vi mener de må bli mer aktive til å ta kontakt med lærlingen, slik at de får utført sine oppgaver som opplæringskontor bedre. Ved å sette strengere kriterier til bedrifter kan vi

også med sikkerhet øke lærlingtilskuddet til de seriøse bedriftene.

3. Utdanningsvalg er i dag et fag på ungdomsskolen. Poenget med faget er at eleven skal få mer kompetanse til å velge riktig karriere som er basert på personlige ønsker og forutsetninger, noe som høres veldig bra ut, men som kanskje ikke praktiseres optimalt. Det må være mer utplasseringer og utflukter til bedrifter, samtidig som bedriftene må oftere komme ut til skolene gjennom grunnskolen for å se hva det norske arbeidslivet har å by på, som kan gjøre det mer trygt å velge et annet yrke enn mamma og pappa for utplassering. Det burde ikke være noe problem å skaffe et bedre samarbeid mellom skolen og lokale bedrifter, noe vi i Fellesforbundet kan være med å sette i gang. Vi i Fellesforbundet må også fortsette å være synlige på eksempelvis utdanningsmesser og skolebesøk. Det finnes mange flere muligheter der ute enn hva ungdomsskoleelevene kanskje allerede er klar over.

4. Både på ungdomsskolen og videregående har vi i dag fremmedspråk. Ungdommen i Fellesforbundet ønsker at tegnspråk skal likestilles med fremmedspråkene for at flere skal få kunnskap og ha mulighet til å kommunisere med de som er stumme og hørselshemmede. I tillegg ønsker vi at tegnspråk skal bli en del av pensum, og at det skal bli mer tilrettelegging for stumme og hørselshemmede i skolen.

5. I Fellesforbundet er vi flinke til å dra på videregående for å snakke om fagforeningshistorie, trepartssamarbeid, plikter og rettigheter i arbeidslivet. Siden dette allerede er i skolepensum, gjør det lettere for oss å komme oss inn på skolen. Vi ser at det er store forskjeller på hvor mye lærere snakker om fagforeningshistorie, den norske modellen og trepartssamarbeidet. Vi mener dette er viktig norsk historie som forteller hvordan velferdsstaten vår og den norske modellen er blitt til som den er. Vi må jobbe for å øke bevisstheten rundt dette i skolepensum, så vi sikrer god opplæring til elevene på arbeiderhistorien. Så er det også en mulighet for oss å komme inn for å informere grunnskole-elevene om disse temaene.

6. Vi mennesker er avhengig av mat for å fungere og lære mest mulig. Det stilles strenge krav til at elever følger med under hele skoledagen, derfor burde skolen stille med mat slik at elevene kan oppfylle dette på best mulig måte. Det finnes mange barn i dag som kommer uten matpakke på skolen, enten om det er fordi de har foreldre som ikke gidder eller at de er i familier som rett og slett ikke har råd. Derfor må skole tilby minst et varmt skolemåltid som skal være sunt og næringsrikt. Dette vil gjøre skoledagen til elever bedre.

7. Barn og ungdom har ulike forutsetninger for læring, og vi tror når politikerne bestemmer at barn skal ha lekser, så glemmer de akkurat dette. For alle barn og ungdom tenker og lærer ulikt. Alle har det heller ikke like bra hjemme. Noen voksne er ofte borte, noen drikker mye eller sliter med sykdommer og noen kan ikke norsk. Derfor får ikke alle like mye hjelp med leksene. Dette er noen eksempler som kan gjøre lekser er urettferdig, og det kan også bli mer avstand i utviklingen i læring for barn og unge. Det har blitt gjort ulike test prosjekter med forskjellige løsninger. Skole med lekser som vanlig, skole uten lekser med samme timeplan og 2 timer utvidet skoledag uten lekser. De fleste elever har sagt at en skoledag utvidet med 2 timer uten lekser har vært det beste. Vi mener at vi skal lytte til elevene og fjerne lekser slik at elevene kan fokusere på skolen når de er der og fokusere på andre ting når de kommer hjem.

8. Rådgiverne på skolen har for vane å anbefale elever med høyt karaktersnitt til å søke akademisk utdanning, og de med lavere karaktersnitt anbefales ofte å søke yrkesfag. Vi ser at vi kommer til å mangle 100 000 fagarbeidere i 2035, da er vi avhengig at vi får flere søkere til yrkesfaglige linjer. Rådgivningstjeneste skal gjenspeile det arbeids bilde vi står i nå uten at dette skal gå utover det elevene vil, men vi ser at vi trenger flere fagarbeidere da må prioriteten ligge der. Fellesforbundet mener at rådgivere skal jobbe for økt rekruttering av det motsatte kjønn i de kjønnsdominerte yrkene.

9. Rådgivningstjenesten på norske skoler må informere bedre om mulighetene for kryssløp eller kryss-utdanning. I noen tilfeller kan du «krysse» fra et utdanningsprogram eller programområde til et annet, dette kalles kryssløp. Den sentrale ungdomskonferansen ønsker at elevene skal bli bedre informert slik at de slipper å starte utdanningsløpet på nytt. Dette vil hjelpe å senke terskelen på å endre utdanningsløp og hindre frafall i norske skoler.

10. Dagens samfunn er i en stor utviklingsperiode hvor vi skal gjennom et stort grønt skifte og står i kriser som påvirker folk i det daglige. Da ser vi i Fellesforbundet at etter og videreutdanning må til. Fagskolen er et kjempebra alternativ som gir personer i alle aldre en sjanse til å skaffe seg kunnskap. Men kan også forbedres med en utvidelse av modulbasert fagskole i hele landet og i alle bransjer. Den sentrale ungdomskonferansen mener at fagbrev og fagskoleutdanning må verdsettes høyere. I dag ser vi at fagarbeidere nedprioriteres til fordel for akademikere. Dette mener vi er helt feil vei å gå når vi er på vei inn i en så stor omstillingsfase. Derfor vil vi at både fagbrev og fagskole skal gi flere tilleggspoeng og opplyse bedre om mulighetene til å bygge på til en bachelor og

master, slik at de fagarbeiderne som ønsker å videreutdanne seg skal stille sterkere.

11. Vi i Fellesforbundet må jobbe for at prøvenemnda blir fylt opp av de mest kvalifiserte fagarbeiderne. Det er ikke så lett for fylkeskommune og finne folk til prøvenemnda, men vi i fagbevegelsen har et stort nettverk innenfor våre fagområder som vi ønsker å fremme til prøvenemnda. Vi kan bruke dette nettverket til og finne fagarbeidere som kan stille til prøvenemnda. Vi kan også se på og lage et nasjonalt nettverk gjennom fagbevegelsen slik at hvis noen fylker skulle slite så kan andre fylke komme med kvalifiserte fagarbeidere som kan være i prøvenemnda.

12. Alle har rett på en utdanning i Norge. Et problem for unge er at de sliter med å bestemme seg for hva de skal utdanne seg til, og flere finner ikke ut av de egentlig vil bli før de har vært i arbeidslivet i noen år. Den sentrale ungdomskonferansen mener at unge voksne burde ha et større rom for å kunne endre mening, og derfor skal ungdomsretten økes til 26 år.

13. Det er mange veier til et fagbrev, utenom den tradisjonelle rett fra skolebenken. Det er viktig vi fronter de mulighetene som har funket rundt om. Eksempelvis vil vi trekke fram Trøndelagsmodellen som inviterer arbeidsledige til bedrifter for å se fagene, vise seg frem, og få mulighet til et lærlingeløp. Slike ordninger støtter vi, og vil ha de flere steder i landet. Med slike ordninger som kan hjelpe folk inn i arbeidslivet er det også viktig vi gjør det vi kan for å tilrettelegge for å få gjennomført et lærlingeløp på denne måten.

14. Alle med studielån som bor og jobber i Finnmark eller utvalgte kommuner i Nord-Troms, kan få slettet deler av studielånet sitt. For å få slettet gjeld, må du ha bodd og jobbet i tiltakssonen i 12 måneder sammenhengende. Denne ordningen styrkes fra nyttår. Nå kan de som bor og jobber i tiltakssonen få slettet inntil 20 prosent av det opprinnelige studielånet sitt hvert år, maksimalt 30 000 kroner. Tidligere var det mulig å få slettet 10 prosent og maks 25 000 kroner årlig. Den sentrale ungdomskonferansen mener denne ordningen burde styrkes ved å heve maksgrensa for alle til 50 000kr.

Helse, Miljø og Sikkerhet

1. De siste årene har det vært et stadig sterkere fokus på psykisk helse. Forebyggende og informerende arbeid er viktig, og vi må begynne med dette tidlig. Vi må jobbe for at psykisk helse blir et større tema allerede på grunnskolen. Ved å informere i tidlig alder vil dette bidra

til en økt forståelse for alvoret ved å ha en dårlig psykisk helse. Kunnskap vil gjøre det enklere å snakke om og det blir lettere å spørre om hjelp. Vi må jobbe for å styrke helsesykepleier tilbudet som skolene har i dag. Helsetilbudet trenger bedre verktøy og flere ressurser til å hjelpe ungdommer som har det vanskelig. Det må tilrettelegges for flere lavterskeltilbud for ungdom og voksne. Dette er med på å skape nye sosiale relasjoner og bidrar til bedre psykisk helse.

2. I arbeidslivet har psykososial helse blitt et mindre tabubelagt tema, men vi er fremdeles ikke i mål. Til tross for at terskelen for å prate om det er blitt mindre, er det fortsatt vanskelig for veldig mange. Dette kan relateres til at psykisk helse ikke har vært et aktuelt tema før de siste årene. Det er mangel på kunnskap og forståelse hos store deler av de voksne i samfunnet. En konsekvens av dårlig psykisk helse er selvskadende handlinger og selvmord spesielt blant menn. Derfor bør Fellesforbundet aktivt jobbe for å øke fokuset på psykososial HMS. Generell kursing i psykisk helse er noe som må føres inn som grunnleggende informasjon til både nåværende og fremtidige arbeidsgivere, tillitsvalgte og verneombud. Fellesforbundet skal jobbe for at flere bedrifter og våre medlemmer settes i kontakt og får oppfølging av organisasjoner og institusjoner, som bedriftshelsetjenesten, kompetansesenter for rus- og avhengighetsproblematikk, Mental Helse Norge, psykolog og andre som tilbyr fysisk og psykisk hjelp for arbeidstakere, tillitsvalgte og verneombud slik at man opprettholder god psykisk helse. Denne typen behandling skal dekkes av bedriften. Den sentrale ungdomskonferansen mener at vi må forske mer på alternative behandlingsmetoder av psykiske lidelser.

3. Verneombud og verneombudets rolle i våre bedrifter har stor betydning for de ansattes trygghet på arbeidsplassen. Dette er en tillitsperson som de ansatte skal føle seg trygg på. Et verneombud skal bruke sin rett til å varsle om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen, ta vare på de ansatte og være en god kollega. For å få til dette skal Fellesforbundet jobbe for at alle verneombud fornyer sin kunnskap og går gjennom det obligatoriske 40 timers kurset vært 5 år.

4. Det finnes i dag flere bransjer som har en ordning med regionalt verneombud. Ordningen er opprettet av staten i samarbeid med partene i arbeidslivet for å ta vare på sikkerheten i næringer med større utfordringer. Mange av våre medlemmer opplever hardt press i sin arbeidshverdag og kan føle seg presset til å gjøre arbeidsoppgaver langt utenfor forsvarlige helse, miljø og sikkerhetskrav. Dette er ofte bransjer som driver med rovdrift og sosial dumping på sine arbeidere. Derfor mener den sentrale

ungdomskonferansen at ordningen med regionalt verneombud må utvides til flere av våre bransjer.

5. Verneutstyr er en viktig del av arbeidslivet. Mange bedrifter har ikke nok fokus på innkjøp av verneutstyr, og dette må tas tak i. Vi krever at ansattes representanter i AMU og verneombud blir satt i stand til å ha nødvendig verneutstyr på arbeidsplassen. Det er viktig at vi fokuserer på å få bedriftene til å kjøpe inn rett hjelpeutstyr for å bevare arbeiderne sin helse og mulighet til å holde seg i arbeidslivet. Det burde også lages et register over hjelpemidler som kan gjøre arbeidsdagen lettere for de med tunge og statiske arbeidsoppgaver. En stønadsordning for å hjelpe bedrifter å skaffe hjelpemidler burde være på plass! Vi vil at alle våre kamerater skal gå ut av arbeidslivet like friske som de kom inn, derfor krever vi at arbeidsgivere i større grad skolerer sine ansatte i forhold til riktig arbeidsmetodikk og bruk av utstyr.

6. I mange av våre bransjer finnes det skift- og turnusordninger. Dette medfører ofte hyppig nattarbeid, ifølge studier fra STAMI blir det økt fare for ulykker og økt risiko for psykiske plager, hjerte- og karsykdommer og forstyrrende søvn.

Samtidig som nattarbeid slår hardt negativt ut på helsen må Fellesforbundet jobbe for forskning på konsekvensene av nattarbeid. Det er også viktig å kartlegge søvnproblemer og hvordan arbeidsmiljøet kan tilpasses for å ikke slå negativt ut på søvnen til arbeidstakere på en slik måte at de langtids sykmeldes og i verste fall ikke kommer tilbake til arbeidsplassen.

7. På landsmøtet i 2019 ble det vedtatt at Fellesforbundet skal arbeide for nettverksbygging, spesielt peker behovet for nettverk for kvinner i mannsdominerte yrker. Vi må sette krav til bedriftene om at mobbing, trakassering og diskriminering av kjønnsidentitet og seksuell legning ikke er akseptabelt. Vi mener den mest effektive måten å bekjempe mobbing på er ved bevisstgjøring allerede på grunnskolen, etterfulgt av for eksempel kurs om mobbing, diskriminering og likestilling på alle arbeidsplasser. Vi hører grufulle historier fra våre medlemmer om situasjoner på arbeidsplassen. Dette kan vi aldri finne oss i! Vi må jobbe aktivt for å hjelpe våre medlemmer når de forteller om slike situasjoner, og sørge for at arbeidsgiver skolerer sine ledere og AMU til å håndtere dette. Ingen skal grue seg for å dra på jobb, og ingen skal grue seg for å varsle. Den sentrale ungdomskonferansen vil at det skal jobbes aktivt for at det skapes en trygg arbeidshverdag for alle.

8. Det er viktig at vi blir flinkere på å rapportere både fysiske og psykiske uønskede hendelser. Dersom vi blir flinkere på å rapportere avvik og varslinger blir vi også

mer oppmerksom på hva vi må gjøre for å unngå ulykker og dårlig oppførsel. Det er alt for mange hendelser som skjer uten at man lærer noe av det, da folk ikke tør å rapportere det i frykt for konsekvensene. Dette kan føre til at mange ulykker ikke blir oppdaget i tide, noe som kan resultere i senskader, depresjon og på sikt sykemelding. Fellesforbundet jobber aktivt med å forbedre varslingsrutinene sine, og vi forventer at våre medlemsbedrifter har gode varslingsrutiner. Den sentrale ungdomskonferansen mener terskelen for å varsle bør bli enda lavere og at det bør bli enklere. Alle skal bli tatt på alvor og bli hørt om de blir behandlet urettferdig.

9. Det er viktig at arbeidsplassene våre er tilpasset alle. Flere arbeidsplasser er ikke tilrettelagt for personer med diverse handicapper så de kan inkluderes i flere deler av arbeidslivet. Det er et strengt lovverk for tilpasninger så de med funksjonshemninger skal kunne ha en normal arbeidsdag. Men regelverket er ikke perfekt, og selv det å komme seg på toalettet kan være en utfordring for de som sitter i rullestol. Fellesforbundet må jobbe for en lov som legger vekt på tilgangen til handicapttoaletter, og ikke kun at det skal være ett i bygget.

10. Helse, miljø og sikkerhet omfatter en rekke lover, regler og tiltak som skal forebygge skader, sikre klimavennlige løsninger, øke trivsel og et sunt arbeidsmiljø. I dag er det mange yrkesfagelever som får rollen som verneombud og får oppgaven uten en innføring i hva det går ut på. Dette mener vi må endres. Førstehjelp er nyttig for alle å ha god kunnskap om, derfor er det viktig at bedriftene har oppfriskning av kunnskapene på førstehjelp. Vi vil ha et minikurs hvor elevene får god innføring i HMS og rollene til et verneombud. God HMS er viktig allerede på grunnskolen og tilretteleggelse av skolens ressurser vil øke konsentrasjonen til elevene. Det vil også være lurt å ha et nasjonalt HMS kurs for arbeidstakere for å opprettholde en god forståelse om HMS i bedriftene, det vil være fornuftig at arbeidstakere uten norsk fagbrev/svennebrev må ta dette før de mottar HMS- kort.

11. Språk er ofte en barriere på våre arbeidsplasser. Fellesforbundet er en organisasjon som har mange ikke etnisk og som ikke kan Norsk. Fellesforbundet må gjøre en bedre jobb med å informere om AOF sine språkkurs.

12. Arbeidstakere opplever stress når det stilles større krav og forventninger i jobben enn det de er i stand til å takle, mestre eller kontrollere. Arbeidstakere som opplever stress over lengre tid kan utvikle alvorlige fysiske og psykiske helseproblemer. Noe som kan bidra til økt stress er kameraovervåking. Reglene sier at arbeidsgiver ikke kan bruke overvåkingen til å følge med på arbeidstakerne

i arbeidstiden, men her er det ikke noe oppfølging om reglene blir fulgt og det er lett for arbeidsgiver å overvåke de ansatte i arbeidstiden.

13. Det må være fokus på å opprettholde et godt arbeidsmiljø på alle arbeidsplasser i Norge. Et godt felleskap og samhold må være et stort fokus i arbeidslivet. Ved å ha arrangement og sosiale aktiviteter sammen med kollegaer på fritiden, vil et bedre arbeidsmiljø fremmes. Dette vil være til gode for arbeidsplasser i sin helhet. Vi tilbringer store deler av livet vårt på jobb, og rundt våre kollegaer.

14. Den siste tiden har det vært mange som har stått frem og fortalt om at de har skadet seg i arbeidstiden og ikke fått erstatninger. Dette mener vi er helt urimelig i det norske arbeidslivet. Fremover må Fellesforbundet jobbe for at retten til erstatninger styrkes. Medlemmer skal ikke ruineres økonomisk som følge av yrkesskadesaker. Det er en selvfølge når mennesker ikke kan stå arbeidslivet ut som følge av yrkesskader skal kompenseres tilstrekkelig uten å møte motstand fra forsikringsselskapene.

15. Fellesforbundet skal jobbe med styrke Arbeidslivets kompetansesenter for rus - og avhengighetsproblematikk sine tjenester, verktøy og ressurser. Vi bør jobbe aktivt med å gi våre tillitsvalgte og verneombud kunnskap om hvordan man snakker om og håndterer uønsket adferd knyttet til alkohol, spillproblematikk, medikamenter, narkotika og dopingmidler i jobbsammenheng.

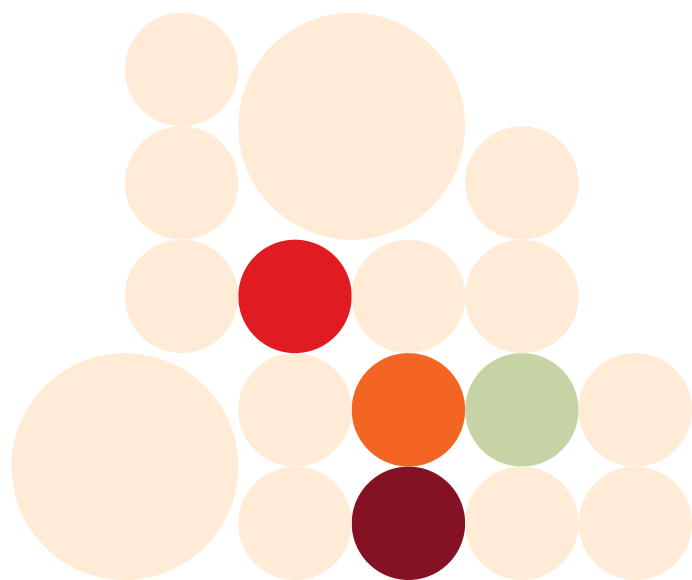
16. Fellesforbundets ungdom ønsker seg et bedre samarbeid mellom arbeidsgiver, arbeidstaker og bedriftshelsetjeneste når det kommer til behandling av rus utenfor arbeidstiden. Rus er mer utbredt i dagens samfunn, terskelen for å prøve sterkere rusmidler er mindre, noe som i ytterste grad kan gå ut over hms i arbeidstiden.

17. I dag kan ikke tungbilmekanikere holde igjen kjøretøy selv om de er i uforsvarlig stand. Mekanikere kan i dag bare anbefale sjåfører om å ikke kjøre. Dette fører til at flere kjøretøy som kjører på norske veier kjører rundt med usikre kjøretøy som kan skade både sjåfører og andre personer i trafikken. Fellesforbundet må jobbe for at mekanikere og bedrifter får rett til å holde tilbake tunge kjøretøy dersom det viser seg å være uforsvarlig å la de kjøre videre.

18. Veinettet er arbeidsplassen til veldig mange arbeidstakere. For yrkessjåfører er dårlig veistandard stort sett hverdagen på jobb, ikke bare går dette utover den fysiske helsen til sjåførene, men på enkelte veistrekninger setter de livet på spill for å komme frem. Det er flere veistrekninger i Norge hvor ras inntreffer ofte,

og rassikring ikke får den prioriteten det burde ha. Det betyr stengte veier på grunn av ras, men det kan også ta liv om et kjøretøy befinner seg i rasområdet. Den sentrale ungdomskonferansen mener at det må jobbes for å øke sikkerheten til veinettet i hele Norge. Et annet moment for yrkessjåførene er medtrafikanter, det er et samarbeid i trafikken for å unngå ulykker, og en nøkkelfaktor for dette er den tekniske standen til kjøretøyene er tilfredsstillende. Et hjelpemiddel for å få luket ut kjøretøy som ikke har en tilfredsstillende standard er at verksted kan holde tilbake kjøretøyene som er trafikkfarlig.

19. Bussrutene i en fylkeskommune blir gitt på konsesjon til busselskapene i ca. en 10 årsperiode. Dette kalles anbud, og gir de fylkeskommunale kollektivselskapene (Ruter, AtB og FRAM etc.) mulighet til å definere hva som kreves på ruten og bussene den perioden. Busselskapene vinner en anbudsutlysning på pris, og den minste sparing kan bety å vinne eller tape et anbud. Når prisen har blitt så presset har også dette gått utover bussene som brukes. Mens passasjer sikkerheten er god, er det lite rom for sikkerhet til sjåfør ved en kollisjon. Vi fikk igjen en dødsulykke i romjulen 2022 når to busser kolliderte i lav fart, en fart som en vanlig bilist trolig ville kunne gå fra ulykken uten alvorlige skader. Det finnes bedre standard på kollisjonssikkerhet på bussen, men da denne er betydelig dyrere enn den som brukes i dag har dette blitt nedprioritert. Fellesforbundet har i flere år jobbet aktivt opp mot stortinget og samferdselsdepartementet, for at den dyrere og bedre kollisjonssikkerheten skal være et minimum. Statens havarikommisjon har tidligere kommet med råd om å heve kollisjonssikkerheten i buss. Men disse anbefalingene har fortsatt ikke blitt en lov. Førstehjelpskurs bør holdes årlig for bussjåfører. Bussjåførene er utålmodige og har ikke flere kolleger å miste! Fellesforbundet forventer at regjeringen innfører krav om høyere standard for kollisjonssikkerhet på alle nye busser.

Begrepsforklaring

Anbud: Et anbud er et bindende tilbud om å utføre et arbeid, levere varer og/eller tjenester på bestemte betingelser angitt av den som skal ha arbeidet, tjenesten eller leveransen utført.

AOF: Arbeidslivets kompetansepartner. Tilbyr studier og kurs til arbeidstakere eller de som ønsker å kvalifisere seg for arbeid.

Arbeidsmiljøloven (AML): Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern m.v. er en norsk lov som skal sikre et godt arbeidsmiljø, trygge og rettferdige ansettelsesforhold, et inkluderende arbeidsliv og samarbeid mellom arbeidstakerne og arbeidsgiverne.

Arbeidsmiljøutvalg (AMU): Et samarbeidsutvalg for å med hensikt i å bedre arbeidsmiljøet på en arbeidsplass. I et AMU sitter det med representanter fra både arbeidsgiver og arbeidstakere. AMU deltar i planlegging og organisering av helse, miljø og sikkerhet-arbeidet.

Avtalefestet pensjon (AFP): En tariffbasert pensjonsordning for ansatte i privat sektor. Ytelsen er livsvarig og kan tas ut fra du fyller 62 år, forutsatt at du oppfyller vilkårene i AFP-vedtektene. AFP er enkelt sagt arbeidslivets pensjonsordning for de som står i arbeid til de har fylt 62 år eller lenger.

Bemanningsbyrå: En bedrift som driver utleie av sine egne ansatte, du er dermed ikke ansatt i bedriften du utfører arbeid i.

Bruttonasjonalprodukt (BNP): Verdien av alt som produseres i et land i en viss periode, vanligvis et år, og omfatter verdiskapingen i all næringsvirksomhet, offentlig forvaltning og ideelle organisasjoner.

D-nummer: Et nummer som kan tildeles utenlandske personer som ikke har norsk fødselsnummer, men har et behov for identifisering overfor norske myndigheter.

E-fuel: Et drivstoff som er produsert av CO₂ fra luften for så å splitte atomene så du sitter igjen med bare karbon som igjen kan raffineres til bensin

Fellesoppgjør: Tarifforhandlinger som foregår ved at flere forbund forhandler i fellesskap. Avstemningene over resultatet skjer samlet. Se også samordnet oppgjør.

Frontfaget: Er konkurranseutsatt industri som partene i arbeidslivet er enige om skal forhandles først i et

tariffoppgjør. Dette gjøres så konkurranseutsatt sektor har gode forutsetninger til å konkurrere med andre land i Europa. Resultatet fra frontfaget sitt oppgjør blir rammen i tariffforhandlingene som følger etter det samme året.

Hovedavtale: Er en overordnet tariffavtale som regulerer spørsmål av mer grunnleggende karakter mellom hovedorganisasjonene på arbeidsgiver- og arbeidstakersiden.

IA avtalen: Inkluderende arbeidsliv er et arbeidsliv for alle som kan og vil bidra. Avtalen skal bidra til å forebygge og redusere sykefravær, styrke jobbnærværet og bedre arbeidsmiljøet, samt hindre utstøting og frafall fra arbeidslivet.

Kabotasje: Kabotasje er transport hvor en transportør fra et land driver transport mellom forskjellige destinasjoner innenfor et annet lands grenser.

Konkurranseutsatt næring: Næring der det meste av produksjonen antas solgt til utlandet (utekonkurrerende næring) eller på det innenlandske marked (hjemme konkurrerende næring) i konkurranse med utenlandske produsenter.

Konkurranseutsetting: Konkurranseutsetting betyr at offentlige tjenester utlyses i konkurranse - ofte kalt anbud - slik at andre, private, ideelle organisasjoner eller kommersielle aktører kan konkurrere om driften av tjenestene. Noen ganger er også offentlige virksomheter med i konkurransen.

LO: Landsorganisasjonen i Norge er den største arbeidstakerorganisasjon som kjemper for bedre lønns- og arbeidsvilkår.

LOs sommer- og lærlingpatrolje: To patroljer LO arrangerer som LOs forbund deltar på. Disse patroljene blir gjennomført for å kartlegge at unge arbeidstakere sine rettigheter blir fulgt, og at de trives på jobb. Mens sommerpatroljen arrangeres på sommeren og har fokus på sommervikarer, arrangeres lærlingpatroljen på høsten og har fokus på lærlinger. Alle medlemmer i Fellesforbundet har mulighet å delta på disse patroljene som gjennomføres en gang i året.

Leie til eie: Et boligkonsept som gjør det mulig å leie din egen bolig før du kjøper den.

NHO: NHO forkortning for Næringslivets Hovedorganisasjon er Norges største arbeidsgiverorganisasjon som er en av motpartene i tariffoppgjøret.

Normalarbeidsdag: Er loven (AML) som er bestemt for å få et godt arbeidsliv, slik at en ikke settes opp imot hverandre når det gjelder f.eks. arbeidstid. Slik at man ikke trenger å frykte for at man ikke kan brødfø seg selv og sin familie.

Norgesmodellen: Norgesmodellen er et nasjonalt seriositetskrav for alle offentlige anskaffelser som dagens regjering har lansert og jobber med å innføre.

Obligatorisk tjenestepensjon (OTP): En lovfestet ordning som skal være innskuddsbasert eller ytelsesbasert. Gjelder fra fylte 20 år etter 1 G og er på 2% av grunnlønn.

Overenskomst: Overenskomst er en skriftlig avtale mellom arbeidstakerorganisasjoner og arbeidsgiverorganisasjon eller en enkelt arbeidsgiver om lønns- og arbeidsvilkår. Uttrykket overenskomst brukes om tariffavtalens del 2, den delen som inneholder de konkrete bestemmelsene om lønns- og arbeidsvilkår og som revideres ved tariffoppgjørene. Del 1 i tariffavtalen er hovedavtalen.

Psykososial helse: Psykososial er en fellesbetegnelse på psykiske og sosiale forhold av betydning for helse og mental fungering.

Solidaritet: Er et begrep som beskriver en følelse av samhörighet og samhold mellom individer eller grupper. Ordet benyttes ofte i fagpolitiske sammenhenger, og også til å uttrykke støtte til folk i den tredje verden.

Sosial dumping: Sosial dumping er et begrep som i dagens Norge knyttes til arbeidsinnvandring hvor utenlandske arbeidstakere får vesentlig dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn norske arbeidstakere.

Stami: Statens arbeidsmiljøinstitutt er et norsk statlig forskningsinstitutt organisert under Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Tariffavtale: En tariffavtale er en kollektiv regulering av lønns- og arbeidsvilkår eller andre forhold, som inngås mellom en fagforening (for eksempel Fellesforbundet) og en arbeidsgiver eller arbeidsgiverorganisasjon. En tariffavtale er bindende for avtalens parter og deres medlemmer.

Tariffoppgjør: Betegnelse på forhandlinger der tariffavtalen sies opp, og det forhandles om både lønnstillegg og endringer i de øvrige bestemmelsene i tariffavtalen. Kalles også tariffrevisjon eller lønnsoppgjør

Trøndelagsmodellen: En ny, felles strategi for å redusere antall mennesker utenfor arbeid eller utdanning, og dekke arbeidskraftbehovet i Trøndelag.

Velferdsordninger: Sosialpolitiske ordninger, som alders- og uførepensjon, arbeidsledighetstrygd og sosial støtte, helse- og omsorgstjenester, som sykehus og aldershjem, utdanningsinstitusjoner som skoler og universiteter, familiepolitiske ordninger som barnetrygd, foreldrepermisjon og barnehager.

